

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חקת - תשס"א - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

מים שכשתגיע אליהם הדליקה הם ישרו והמים ישפכו ויכבו את הדליקה. שם בעת שמניח את הקנקנים אין חשש שמיד תיכבה הדליקה עד שתגיע אליהם ועד שיתפוצצו. ואילו כאן חיישינן כאמור שמיד יגרום לכיבוי הניצוצות.

ומזה רצו ללמוד התוסי' שאם אדם לוקח במקום קנקנים ערימה של שלג או בלוק קרח מחיצה של מים אסור גם אליבא דרבנן. והם התוסי' מסתפקים אם חלוקים הבבלי והירושלמי בדעת רבנן במחיצה של מים ועיין במג"א סי' רס"ה ס"ק ז' ח', שהביא את ההסבר של התוסי', וכן הטי"ז בס"ק ב' הביא את סברת רש"י וסברת התוסי', ומה שלא מובן לי מה שכתב הטי"ז "דהתם אב מלאכה הם, משא"כ כאן דאין איסור אלא משום ביטול כלי מהיכנו. וזה תימא דין ביטול כלי מהיכנו זה רק בשבת ולא מע"ש. ועוד, כאן בכלל עם מים הרי המשנה מחלקת בין ריקם שמונה לקבל שמן הנוסף בשבת מהנר, שע"ש מותר, וביום שבת אסור מדין מבטל כלי מהיכנו. ואילו לענין מים שבכלי זה אסור משום מכבה ולא משום ביטול כלי. ומהתוסי' לא משמע כן כמו שכתבנו לעיל, ויתכן והיה לטי"ז גרסא אחרת בתוסי', או שהוא אומר שהאדם שמניח כלי עם מים לא יחשוב שזה יכול לבא לאיסור מכבה ובסך הכל לאיסור ביטול כלי מהיכנו. ועדיין צ"ע. והארכנו בזה כדי להסביר כיצד מותר לערוך שעון שבת מע"ש שידלק ויכבה את אור החשמל בשבת, ולא נגזור ע"ש אטו שבת, ועיין לקמן שיש שלומדים מדין זה לאסור.

שעון שבת של זמנים ושל זמנינו

ולכאורה צריך להבין למה מצאו חכמים לנכון לגזור כאן? יכולים להמחיש את הדברים בדין הכוונת שעון שבת מערב שבת, שעם הטכנולוגיה השתנה ואינו דומה שעון שבת של היום לשעון של פעם. שאלת הכוונת השעון מערב שבת כבר נשאלה בין הפוסקים בדור אחד שלפנינו. בזמנים היה הישעון שבת שלחם עשוי מפטנט כזה שמחובר לשעון המעורר של זמנים. אותו השעון היה בנוי מקפיץ שהיה נמתח בעזרת סיבוב הכפתור המחובר אליו מבחוץ, וכשהיה מצלצל היה משתחרר ומסובב את אותו הכפתור בכיוון ההפוך. לשם שימוש יעיל גם בתור שעון שבת, היו פשוט קושרים חוט בקצה אחד למתג התאורה, ואת צידו השני לכפתור הקפיץ של צלצול השעון, וכשזה היה מגיע לשעה היעודה לצלצול, היה מסתובב ומותח עמו את החוט, ובאופן זה היה מכבה את מתג התאורה. ואכן בזמנים, אסרו הרבנים לערוך שעון זה מערב שבת. הגאון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל ע"ה ועוד רבנים נוספים לפי שעושה פעולה מערב שבת שתפעל בשבת. ואמנם רש"י ותוסי' חילקו בעניין זה חילוק מיוחד באיזה אופן אוסרים וגוזרים מערב שבת, ובאיזה אופן לא גוזרים. למשל, אדם שהניח כוס מים בערב שבת בצורה כזאת שיפול ויכבה את הנר, בזה לא גוזרים, מכיון שאותה פעולה בשבת כולם יודעים שאסורה. אבל אם עושה פעולה שעלול לטעות בה בשבת ולחשוב שהיא מותרת, בזה גוזרים. כלומר שכל מה שגזרו זה דוקא בדבר שעלולים לטעות בו. ועל כן אף שבתחילה כתב הרב עוזיאל שדבר זה אסור, העירו את תשומת ליבו לכך שיצאו שעונים חשמליים מיוחדים, והתיר ואמר שלא חוששים לדבר זה.

טעם האוסרים היה, כמו שחוששים בענין הנחת מים בע"ש בכלי, כי יש חשש שיעשה כן בשבת ויחשוב שזו לא מלאכה ומותר, גם כאן יחשוב שעריכת ש"ש ביום שבת אינה אסורה וזה רק חומרא או משום שזה לא מלאכה לפי דעת ההדיוט, או שיחשוב שזה רק גרמא. וע"כ יש לאסור לערוך את ש"ש אפילו מערב שבת. ועוד טעם לדידהו, כל מה שהתירו לעשות פעולה מע"ש הגם שמתמשת ביום שבת, זה רק בפעולה שהתחיל לעשותה מע"ש ונמשכת לתוך השבת. אבל פעולה האסורה בשבת והוא מכין אותה מע"ש, אולם מתחיל אותה מע"ש, זה אסור.

וזה מהמקור של 'נימוקי יוסף' ב"ק כ"ב, מה שמותר להדליק נר מע"ש והוא דולק בשבת, מפני שהתחיל להדליקו בהיתר מע"ש ועיין למשפטי עוזיאל ש"א עמוד רכ"ג ומאהדו"ת סי' ל"ב, וזה אע"פ שהיום כולם יודעים

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : חקת

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"א.

מיזוג אויר ושעון שבת

מקור הדין של גרם כיבוי בשבת ובערב שבת

המשנה שבת מ"ז ע"ב שלהי פרק כירה דנה בעניין גרם כיבוי שאסור בשבת, ומביאה לכך דוגמה מאדם שנותן מים בצלוחית שתחת הנר, כדי שיקלט את הניצוצות שנופלות מהנר שזה אסור, משום שאף על פי שהוא לא מכבה את הניצוצות הללו בידיים, אבל כיון שהוא גורם לכך ע"י נתינת המים בכלי - אסור. וז"ל המשנה: "נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות, ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה". והגמרא שואלת מה טעם איסור זה? אם תאמר שהאיסור הוא משום גרם כיבוי, ופוסקים שגרם כיבוי אסור בשבת. והרי רבי יוסי הוא בעל ההלכה של גרם כיבוי, ואין הלכה כמותו.

וז"ל הגמרא שם: "ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה; לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבוי אסור. ותסברא, אימור דאמר רבי יוסי בשבת, בערב שבת מי אמר? וכי תימא הכא נמי בשבת, והתניא, ונותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת, ואין צריך לומר בערב שבת, ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מערב שבת, ואין צריך לומר בשבת". שאלת הגמרא היא, אם טעם האיסור הוא משום גרם כיבוי, והרי אין איסור זה אלא בשבת עצמו, והלא יש ברייתא האומרת שאפילו בערב שבת ישן האיסור שלא יתן לתוכו מים; ואם כן על כרחך צריך לומר שאיסור זה לא מחמת גרם כיבוי, כי כל המחלוקת בגרם כיבוי הוא על יום שבת עצמו. על כך אומרת הגמרא, "אלא אמר רב אשי אפילו תימא רבנן, שאני הכא, מפני שמקרב את כיבוי".

ורש"י שואל שאלה גדולה, שהרי כאן מדובר בערב שבת ולא בשבת עצמה, והרי מותר לכיין את הממטרה מערב שבת שתשקה את הגינה בשבת, ואם כן למה כאן אוסרים להניח את הכלי עם מים מערב שבת, שיכבה את הניצוצות בשבת? לכך מבאר רש"י, "אלא אמר רב אשי - מתניתין אפילו לרבנן, דלא דמי לגרם כיבוי, דהתם כי מטי דליקה לכלים, דליקה הוא דפקע להו, וגרמא בעלמא הוא, אבל זה שנתן המים ממש תחת הנר, מכבה ממש הוא, וגזירה מבעוד יום אטו משחשכה". כלומר, שאמנם מצאנו שיש דין שמותר להניח בקבוקים מלאים מים בפני הדליקה בשבת, כך שכשהאש תגיע אליהם תנפץ אותם, ואז יצאו המים ויכבו את האש, ואין איסור של גרם כיבוי במקרה זה, אבל כאן האיסור הוא אפילו בערב שבת, שיש בזה כיבוי ממש, וגוזרים אטו שבת.

והתוסי' לא ניחא להם הסברו של רש"י, וכך הם מפרשים: "דהתם בענין שריית דיו וסממנים מע"ש או פריסת מצודה מע"ש שמותר ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הו, אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי, שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות, וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידיים, או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות כדפרישית". היינו, שלתוסי' הוקשה למה כאן מחמירים אפילו מע"ש להתחיל במלאכה, ובדרך כלל אנחנו מתירים לעשות פעולה בערב שבת למרות שביום שבת אותה מלאכה אסורה, והמלאכה שמתחיל בה מע"ש היא מתבצעת בשבת. והסבירו שמלאכה ממש אדם לא יעשה בשבת, גם אם נתיר לו שיעשה מע"ש, אבל יש מלאכות שאדם לא חושב שהם אסורות בשבת, ואם נתיר לו מע"ש הוא יכול לחשוב שמלאכה זו אין בה איסור ויעשנה בשבת, ולפעמים יש בה איסור ממש, וע"כ גזרו מע"ש אטו שבת.

בענין דליקה דף ק"כ, ושו"ע סי' ש"ד כ"ב שמותר לשים קנקנים מלאים

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חקת - תשס"א - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

הניח את האוכל על גבי גז כבוי - אומרת הגמ' במסכת ביצה דף ל"ד, שהשיג חייב והראשון פטור אבל אסור. מכאן אומר הימגן אברהם בדין ישראל שמניח את המאכל בתנור בית החורף, שטעם האיסור הוא גם כמו בשניים הנ"ל. וז"ל: "... דהוה כחד נותן את הקדרה ואחד נותן את האור דהראשון פטור אבל אסור". ורוצים ללמוד מדברי הימגן אברהם, שלפי זה אם יהודי ישים את הסיר על הפלטה והשעון יפעיל את הפלטה, יהיה פטור אבל אסור. וי"א שבגוי נחשב כאילו אמר לגויה להדליק, וכן ידע הוא שהיא תשים על האש. אבל בפלטה אין גוי, ולא נחשב שאומר כלום לאף אחד. אבל על כל פנים כך אומר הימגן אברהם שדינו של מניח על האש ותדלק אחר כך מאליה פטור אבל אסור, ואין שוני בין אם השני ידליק ללא שום ידיעת הראשון, לבין פלטה שתפעל באופן אוטומטי. ולכן אדם צריך להזהר בדבר זה. נכון שבבתי חולים התרנו לעשות באופן זה, אבל שם זה שונה לפי שהם טוענים שזה מזיק לחולים אם מניחים את המרק כל הלילה על גבי הפלטה. אבל באדם בריא בביתו, לא ינהג כמנהג החולים, אלא ידאג להניח את תבשילו כבר מערב שבת, ולא ישתמש בשעון שבת בפלטה כלל.

בוילר ודוד שמש בשבת

ישנה הלכה נוספת בענין זה. בדורנו, לצערנו, כל דבר נעשה קל ונוח מאוד. והדבר בא לידי ביטוי בקיץ שמשמששים במזגן, שאומרים שאי אפשר לסבול בלי מזיג אויר. ואין זאת אלא בדורנו שהתרגלו לכך, שהרי אבותינו ואבות אבותינו חיו והאריכו ימים גם בלי מזגן, ואין זאת אלא שההרגל הוא שמביא את הקושי לחיות בלעדיו. גם בבویلר רואים שההרגל גורם לקושי, שכן היום נשים אומרות בחורף אי אפשר לשטוף כלים במים קרים - ואין זאת אלא שכל השבוע כך התרגלו לעשות. לנשים אלו אמרנו שיכבו את הבוילר בצהרי יום שישי, ובניתיים המים החמים יתקררו, ולא יהיו עוד המים בחום שהיד סולדת בהם, ומותר בשבת. כי מים שיכנסו לדוד החשמל לא יתחממו, או שישתמשו בליל שבת במים בודד שמש שהוחמו ביום שישי ולא במים שהוחמו בודד שמש ביום שבת. והאיסור הוא כי אנחנו טוענים שדוד שמש זה תולדת חמה שהשמש מכה על הצינורות והמים מתחממים מזה ואסור. אבל בליל שבת מותר להתחמם במים שהתחממו ביום שישי. ואף על פי שבשעה שפוחים ומושכים מים חמים מהדוד, מיד נכנסים במקומם מים קרים, ומתחממים במים החמים שנמצאים שם, זה מותר, שכל הדין של דוד הוא תולדות חמה שאיסורו מדרבנן, לכן באופן של גרמא כזה מותר.

הבעיה שבמזלג חד פעמי בשבת

כמו כן, מצויה תקלה בשבת, בבשמים שמחלקים להריח בהם, שלפעמים עושה מהם קיסמים לשיניים. למשל, אם מחלק הגבאי הדסים בשבת לאחרים להריח בשבת מותר. אבל אסור ביום שבת לפנות ערב לחתוך את ההדסים ולחלק לצורך מוצאי שבת. ואם נתנו לו, ורוצה להשתמש בהדס כמו שהוא בלי לחתוך ממנו, ולחצוץ בו בין שיניו מותר. אבל לקחת עלי הדס ולחתוך אותו כדי ליצור קיסם עם חוד ולחצוץ בו את שיניו אסור. היום הביאו לי מזלג חד פעמי מפלסטיק. הנה היום פשוט ההרגל להשתמש בכלים חד פעמיים בשבת מטעמי נוחות, וחושבים שכלאורה מותר לאכול בו בשבת, ואין בזה שום בעיה, אולם מסתבר שגם בזה יש בעיה. הנה בידית של מזלג זה יש חריץ, ואפשר לעשות ממנו קיסם כששורבים אותו ומושכים אותו. וכך נוהגים לעשות כשמשתמשים בהם. וזה בדיק אותה הדין כמו ההדסים, שאסור לשבור אותו כדי ליצור ממנו קיסם. ולכן המייצרים עושים את אותם הכלים לצורך יום חול ולא לשבת. יש בפיסקים מי שאומר שמותר, כיון שאין דעתו של המשתמש בו לעשות ממנו קיסם, אלא לאכול בו ותו לא. ויש מי שאומר שאסור, כיון שבתחילה אומר רק שרוצה לאכול במזלג הזה, אבל אחר כך ישכח וירצה לעשות ממנו קיסם אסור, ופשוט שאם עטף את החלק הזה בפלסטר לתזכורת מותר.

כניסה לחדר שיש בו מזגן בשבת

והשאלה שצריכים לדון בה בעניין המזגן בשבת, היא גרימת פעולת המזגן על ידי הטרימוסטט, אם נכנס חום מבחוץ לבית על ידי פתיחת הדלת או החלון. שכן, אם למשל בבית או בבית כנסת הדליקו את המיזוג, ונכנסים

שכל שיש נערך מע"ש, ויודעים שאסור לערוך שעון שבת ביום שבת, והטעמים כנ"ל.

והחולקים עליהם אומרים: מאחר שחז"ל התיירו מלאכות האסורות בשבת, אם פורס מצודה מע"ש מותר, אע"פ שלא ברור שהמצודה תיצוד בע"ש, וכן על זה הדרך. ומה שאסור בענין מים בצלוחית זה גזרה מיוחדת שהיא גזרה לגזרה עיני תוסי' שבת מ"ז. ומאחר וכל עם ישראל יודע דבר זה, ויודע שיש איסור לערוך ש"ש בשבת על זה לא גזרו עיני ישכיל עבדי ח"ד ס"י י"ז, אג"מ ח"ד ס"י ט', וחזו"א ס"י ל"ח ס"ק א' ב', ועוד אחרונים שכתבו בזה ואין להאריך "וכן עמא דבר".

גרם כיבוי באופן שלא מתכוין לכך

בשולחן ערוך ישנה מחלוקת בין מרן לרמ"א אודות אלו הנותנים מים בנרות ועל המים שופכים את השמן שמדליקים בו את הנר, שלכאורה יש בזה גרם כיבוי, וז"ל או"ח ס"י רס"ה סעי' ד': "ומי"מ מותר ליתן מים בעששית שמדליקים בה בערב שבת כיון שאינו מתכוין לכבוי אלא להגביה השמן". כלומר, שאם דעתו היא לכבות בכך את השלהבת, אסור לעשות זאת מערב שבת, וכל ההיתר הוא רק אם מתכוין להגביה את השמן. ורמ"א חולק ואומר שאפילו אם מתכוין לכבות את השלהבת גם כן מותר, מאחר וזה נעשה מע"ש מותר. וז"ל "הגה" וי"א אפילו מתכוין לכבוי - שרי, מאחר שאין המים בעין אלא תחת השמן לא הוי אלא גרם כיבוי, וכן נוהגין". ובאמת יש כמה מחכמי אשכנז חלקו על הרמ"א בזה. וגם מה שרמ"א התייר הוא אם אינו בכוס זכוכית או נרונות מזכוכית כמו שיש היום, אלא בכוסיות ממתכת כמו שהיה פעם, ומי שהתבונן בר, לא היה רואה כלל את המים אלא את השמן, אבל בימינו שיש כוסות מזכוכית ורואים את המים מתחת לשמן, אין טעמו של הרמ"א תופס, אבל אם כוונתו באמת להגביה את השמן, ויכיר הדבר לעין כל, כל שכן שיתיר הרמ"א בכה"ג.

הנחת מאכל צונן על פלטה קרה שתדלק עם שעון שבת

אחד הדברים שדנו בהם הפוסקים הוא בהכוונת שעון שבת להפעלת הפלטה החשמלית. למשל אדם שכיון את השעון שידליק את הפלטה בשעה 7:00 בבוקר, ובין היתר ידליק גם את הפלטה החשמלית, ורבע שעה לפני ההדלקה מניח את האוכל בהיותו קר, כך שכשתדלק הפלטה יתחמם האוכל המונח עליה קודם, מרן החזו"א אסר זאת מדין מטמין בשבת ס"י ל"ח, וכן עיין למשפטי עוזיאל ח"א עמוד רכ"ד ורכ"ה שגם דעתו לאסור. אולם מלבד דין הטמנה ישנה הלכה מפורשת בעניין זה, אודות תנורי בית החורף, שהיו השפחות מדליקות אותם בשבת, והיו מניחים את הקדרות של החמין הקר על אותם התנורים עוד לפני שעת ההדלקה של התנורים על ידי השפחות, כך שכשידליקו את התנור האוכל כבר מונח עליו ומתחמם מאליו. דין זה הביאו הרמ"א סימן רנ"ג סעי' ה' וז"ל: "לכן נוהגין שהאינם יהודים מוציאים הקדרות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליו ומבערת השפחה אח"כ התנור ההוא וע"י זה הקדרות חוזרים ונרתחים. אבל ע"י ישראל אסור בכה"ג". כלומר שאם ישראל הניח את האוכל הצונן על גבי התנור, אין בכך שום איסור עדיין; ואם הגויה תדליק משום שקר לה וכדומה, אין בכך לכאורה שום מעשה מצד הישראל, אבל בכל אופן הרמ"א אסר. והטעם כדלהלן. ולפי המג"א שם ס"ק ל"ט, מ', וט"ז ס"ק י"ח, ומש"ב ס"ק צ"ט, וכה"ח שם ס"ק פ"ז, פ"ח, ושהט"ז חולק על היתר זה. ולמעשה כל ההיתר הוא רק אם השפחה מדליקה את תנור החורף כדי להתחמם ויש שמה את האוכל הצונן, אבל אם מדליקה אש רק לחמם את האוכל אפי' שמדליקה אותו אחר הנחת הקדרה אסור עיין במקורות דלעיל.

ראיית ה'מגן אברהם' לאסור בפלטה הפועלת עם שעון שבת

בענין זה אומר הימגן אברהם שם סעי' קטן מ"א חידוש גדול. יש דין שהמניח סיר עם מים על הכירה של הגז בשעה שהוא כבוי, מעשה שאין בו אפילו אבק איסור, ואחר כך בא יהודי אחר והדליק את הגז, והתבשלו המים; לכאורה מעשה זה, נעשה על ידי שניהם, שלולא הניח הראשון את המים שם מתחילה לא היתה נעשית פעולת בישול בהדלקתו של השני, והיה עובר על איסור הבערה. ומצד שני, הראשון באמת לא עשה כלום, שהרי

קול צופיך

מֵרֵן הַרְאָשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חֶקֶת - תַּשְׁס"א - מֵאֵת מֵרֵן הַרְאָשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אומר רמ"א: "אבל לנעול הדלת כנגדו מותר, וה"ה חלון שכנגד הנר שעל השולחן מותר. ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת אסור לפתוח הדלת ולנעול כדרכו שמא הדלת נוקשת עליו ותכבנו, אבל פותח בנחת. ואם הוא קבוע בדלת עצמו שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו אסור לפתוח ולנעול".

השו"ע לקח את כל הסברות כולם. מול הנר - אסור, ואם זה בדלת - אסור, אבל אם זה בקיר ולא פותח חזק - מותר.

ומוסיף השו"ע: "ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה שהיא קרובה קצת אל הדלת, אפילו אין שם אלא רוח מצויה. אבל אם היה פתוח כנגדה מותר לסגור ואין בזה משום מכבה".

ז"א, אם זה ודאי, כמו שאומר הר"ח - אסור, אליבא דכו"ע אפי' לסברת ר"ש. ואם זה ספק, ורוצה לצאת מהבית או להכנס לבית ולסגור את החלון - מותר. אבל אם פותח את הדלת כדי שהמזגן יפעל או נועל את הדלת - מהמזגן יפסיק מכיון שמתכוון לכך אסור.

ועיין לסברת הרשב"א המובא בר"ן בדף ל"ח מדפי הרי"ף, אם נכנס צבי לבית והוא רוצה ללכת מביתו ונועל את הבית האם נקרא שהוא צד בשבת. לדעת הרשב"א: מותר, ולדעת הר"ן: אסור, עיי"ש.

חיישן המווסת את טמפרטורת המזגן

ולפי האמור לעיל, חיישן של מזגן שפועל לפי טמפרטורת החדר, כגון: שאם פותחים מעט את החלון או הדלת הוא עובד בעוצמה חזקה יותר - אסור. כיון שנכנס חום לחדר וטמפרטורת החום עולה ומיד מתחיל המזגן לפעול. ובחיישן מדוייק, צריך בעי"ש להדביק עליו פלסטר שלא יעבוד מיד אלא לאחר זמן.

לדעת חכמי אשכנז: אם המזגן בחוץ עושה רעש יש השמעת קול, אבל אם אינו עושה רעש זה אחרת. עיין בשו"ע סי' רנ"ב סעי' ה', ומשי"ב שם ס"ק מ"ח.

הארכת פעולת מזגן או חשמל בשבת

הפוסקים דנים במקרה שאדם כיוון את שעות המזגן שידלק בשבת בשעות מסוימות, והוא מעוניין להאריך זמן זה, או שרוצה לקצר את מועד הפעלתו. וה"ה בענין ש"ש להדליק וכן לכבות.

י"א: שמותר להרחיק את המתגים או לקרנם כדי להאריך את זמן פעולת המזגן או החשמל. כגון שהגיע לו אורחים ורוצה להאריך את הזמן או שרוצה ללכת לישון ורוצה שהאור יכבה מוקדם יותר. שזה הוא רק "גרס", ובמקום הצורך אפשר להקל כמו בסי' שלי"ד סעי' כ"ב.

יש מי שאומר: שהעושה כן עובר איסור דאורייתא. שהרי לקרב הדלקת הנר או להרחיקו עובר איסור דאורייתא. אע"פ ששעות שבת של היום לא כמו השעות שהיה בעבר עשוי מהברגה, ושל היום משהוא אחר עיין חזו"א סי' נ" ס"ק ט', ובישכיל עבדי ח"ז סי' כ"ג.

שעות שבת המחובר לארון חשמל עם הברגה, והארון מחובר לקיר, כשתוקע את הכפתור בשבת הוא יוצר כלי חדש שידליק או יכבה. ועיי"כ אסור, בין להאריך ובין לקצר עיין למנחת שלמה סי' י"א.

היינו שיש שני סוגי תוקע, יש שסוג בקבוק עם מכסה והוא בהברגה אפי' אם יברג חזק - מותר, כי זה עשוי לכך, ובמכסה שהוא מחזיר לא עושה שום פעולה חדשה, אלא כשנועל את הדלת עם מפתח הוא אינו יוצר דלת, אלא מכניס את הלשון שבדלת לתוך המזוזה הקבועה. אבל למי שיש שעות שבת של היום שיש צורך לחוץ על מתג ולתקוע אותו או לשלוף את המתג "התקוע", עיי' התקיעה נעשה "כלי חדש", כלי שעיי' התקיעה או השליפה מהתקיעה מכבה או מדליק את החשמל או המזגן. ותקיעה כזו בפרט שזה במחבר אסור עיין שבת מ"ז ע"א.

לאחר שנכבה החשמל בבית האם מותר להוריד את המתגים כדי שמחר ביום שבת לא ידלק האור? ראשית, זה מוקצה, ומיגו שאיתקצי לבין השמשות איתקצי לכולא יומא. שנית, ברגע שמוריד את הכפתור הוא עושה כלי חדש, וזה אסור מדין בונה או סותר.

ויוצאים לבית הכנסת תדיר, ועל ידי פתיחת הדלת נכנס חום מבחוץ. כגון, שכיוונו את המיזוג למספר מסוים של מעלות, וברגע שמגיע לאותם המעלות נעצר, וכשמתחמם האוויר שוב דולק. יוצא לפי זה שלכאורה אסור לאדם להכנס לביתו, ונאמר לו שעליו להקיש בדלת, ולשאול את אשתו לכמה מעלות הגיע המזגן, ואז אם זה גבולי לא יכנס רק בזמן שאם יפתח את הדלת ימשיך המזגן לעבוד. ובמיוחד היום שיש חיישנים הרגישים כך שעם פתיחת הדלת נכנס חום ומתחיל המזגן לפעול. ויש בזה בעיה של גרם הדלקת המזגן, והוא הדין לזמן החורף.

כינוי והבערה לא באופן ישר

המשנה דף ק"כ אומרת: "ועושים מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה. רבי יוסי אומר בכלי חרס חדשים מלאים מים, לפי שאין יכולים לקבל את האור והם מתבקעים ומכבים את הדליקה". והגמרא מסבירה שמחלוקתם בדין גרם מלאכה בשבת. ואח"כ הגמרא מביאה שני דינים: "תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כתבה בכתבה".

ישנם שלושה פירושים לנר שאחורי הדלת: א. נר שנמצא מאחורי הדלת, היינו ממול הדלת, וברגע שפותח את הדלת או סוגר, באה הרוח ומכבה את הנר ב. הנר נמצא על הדלת וכשפותח את הדלת השמן שבנר מתנועע. והרמ"א כותב שבנרות של הדור שלו מותר, אבל בנרות של הדור של היום אסור כי הפתילה דקה והפראפין עבה ומצטבר על מקום השלהבת נוזל, וברגע שפותח את הדלת או סוגר גורם לכיבוי. ג. הדלת היתה נפתחת פנימה ואחורי הדלת בקיר היה נר דולק, ואם פותח בכוח את הדלת זה מכה על הנר ומכבה אותו עיין ברש"י ותוס' שם בפירושים הנ"ל, ובשו"ע סי' רע"ז סעי' א'.

והגמרא אומרת: "לויט עליה רב" - אמר רב מי שעושה כך בשבת מקולל. וממשיכה הגמרא: "אמר ליה רב הונא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, מאי טעמא לויט עליה רב? אמנם יש מחלוקת בין ר' יהודה לר' שמעון. שלדעת רבי יהודה: דבר שאדם לא מתכוון אסור, ולדעת רבי שמעון דבר שלא מתכוון מותר. מי שסובר כדעת ר' יהודה או ר' שמעון רב מקללו הרי יש לו על מי לסמוך? אומרת הגמרא: "בהא אפילו רבי שמעון מודה, דהא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות". ז"א אם תקח בהמה ותחתוך את ראשה האם היא לא תמות?! אין ספק שתמות! ובה גס ר' שמעון מודה שאסור.

ולכן אומר רב: אדם הפותח את הדלת מחשש שיכבה הנר - אסור. ופירש רבנו חננאל ז"ל: "היכא דידע שבדאי כשפותח ונועל יכבה הנר מפני שהדלת נוגעת בו ומכבתו שאסור, דבהא אפילו ר"ש מודה דהוי פסיק רישיה ולא ימות, אבל אי גרם בעלמא שרי". היינו, שהוא מפרש את הגמרא באחד האפשרויות דלעיל.

ואחרי זה אומרת הגמרא, "אמר רב יהודה: פותח אדם דלת כנגד מדורה בשבת". אם יש מדורה בביתו, ובד"כ בזמנם היה צריך מפוח בכדי שתבער האש, ואותו אדם פתח את החלון או הדלת כדי שיהא רוח פוצים.

"לויט עליה אביי", הכיזד מותר? והגמרא שואלת: "במאי עסקינן? אילמא ברוח מצויה מאי טעמיה דמאן דאסר? אי ברוח שאינה מצויה מאי טעמא דמאן דשרי?"

אומרת הגמרא: "לעולם ברוח מצויה, ואביי אסור משום דגורינן רוח מצויה אטו רוח שאינה מצויה.

ואומרים תוס' וכן נפסקה הלכה ברמב"ם ובשו"ע, כדעת אביי שהוא אחרון, שגם ברוח מצויה אסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה עיין תוס' שם ד"ה מר סבר, ובשו"ע שם סעי' ב' ובלבד שתהא המדורה קרובה לדלת, אבל אם היא רחוקה מותר.

הדין שדנה בו הגמרא אם מותר לפתוח דלת או חלון כנגד מדורה, הוא אותו דיון בענין המזגן.

וזה הלכה שנפסקה בשו"ע בסי' רע"ז: "נר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח חלון". והרמ"א מוסיף: "כדרכו".

המג"א אומר: דברי הרמ"א טעות, ומדובר בין כדרכו ובין שלא כדרכו אסור שמא יכבה מהרוח.

קול צופיך

מרת מרת צפון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חקת - תשס"א - מאת מרת מרת צפון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

דין שעון בשבת

בשעון המעורר של הדור הקודם אין בעיה כיון שהיו ממלאים אותו בע"ש ואם רוצה לעוצרו מכניס בו מקל קטן, אבל השעון של היום שהוא עם סוללה, אם ירצה להשתיקו צריך ללחוץ על כפתור, אולם אז יוצר כלי שמפריד בין שני חלקים ואסור לעשות כן בשבת.

היתה מחלוקת בין הרב כפ החיים לרבנים אחרים. בשאלה האם מותר לכוון שעון של בית כנסת בשבת? חלק אמרו מותר, וחלק אמרו אם מכוון את השעון אסור כי זה מתקן.

בדור שלנו, אדם שיש לו שעון שעובד על סוללה וכשרוצה לכוון את השעון מושך את הכפתור, ברגע שמושך את הכפתור השעון מפסיק לעבוד וכשמחזיר הוא מתחיל לעבוד ע"י התקיעה. וע"כ צריכים מאד להזהר בזה. שעון שהצג שלו הוא פס שחור, ועל מנת לראות מה השעה צריך ללחוץ על מתג ונדלק האור אסור לענוד אותו בשבת. כי מתוך שכחה הוא יכול ללחוץ על מתג, והאור ידלק, וכשיסיר ידו האור יכבה.

ואם יש לו שעון שביום אין צורך להדליק נורה, ובליילה כשחושך רואה את השעה ע"י לחיצה על כפתור שנותן אור - אסור. ו"א שאסור בכלל ביום שבת לענוד אותו כי איתקצי לבין השמשות איתקצי לכולי יומא. וי"א שבליילה אסור לענוד אותו, וביום מותר, וכן נוהגים.

שעון מחשב שאדם רגיל לחשב בו חשבונות ביום חול, הוא מוקצה בשבת. אלא אם כן ישים פלסטר על כל הכפתורים שלו ואז יהיה אפשר להשתמש בו בשבת.

דין קרח בשבת

מהדין מותר לאדם להכניס בקבוק עם מים בשבת לתוך תא ההקפאה על מנת שיהא קפוא.

גבינה אסור לעשות בשבת, היינו לשים דבר חמוץ על חלב חם ואז זה נקפא ו"כגבינה תקפיאני", כי לדעת הרמב"ם זה איסור בונה. אבל מים מותר. גבינה אחרי הקפאה נשארת גבינה, אבל מים שקפאו, הם חוזרים להיות מים אם מוציאים אותם מההקפאה.

בענין קוביות קרח יש כמה דינים. אם יש לו כוס עם מים או משקה אחר, ושם בתוכו קוביות קרח - מותר אליבא דכו"ע. אבל אם רוצה להוציא את הקוביות קרח כדי שיהיה לו נוה לשתות - זה מוציא פסולת מתוך אוכל ואסור. וע"כ יוציא את הקוביה בכף עם מעט מים.

הלוקח כוס רק עם קוביות קרח בלי מים ומחכה שיפשרו בכדי לשתותם. לדעת שו"ע: מותר. לדעת רמ"א: לכתחילה אסור, מדין נולד.

קוביות קרח שנמצאות בתוך כוס ריק ורצה להמיסם עם כפית - אליבא דכו"ע: אסור. וי"א מדין בורא מים, וי"א מדין נולד.

קוביות קרח שנמצאות בתוך מים ורצה להמיסם על ידי כפית: לדעת שו"ע: אסור, לדעת רמ"א: מותר.

אדם שם בקבוק משקה בתור תא ההקפאה, והבקבוק קפא באופן חלקי, כך שיש משקה עם גושי קרח, ורוצה לנערו בכדי שהקרח ימס. לדעת הספרדים: אסור, ולדעת האשכנזים: מותר כיון שנמשך בתוך המים ועיין בכל הני"ל במסכת שבת דף נ"א ע"ב רש"י ותוס' שם, ובשו"ע סי' ש"כ סעי' ט', וברמב"ם פרק כ"א הלכה כ"ג, ובבא"ח יתרו אות ט', ובמש"ב ס"ק ל"ג, ל"ה, וכה"ח ס"ק נ"ז, נ"ט.

טוב לאדם לחזור ולשנן את הלכות שבת, וזכות הלימוד הזה יגן על עם ישראל. אם שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים. והשומר שבת כהלכתה מקרב את זמן הגאולה. ויה"ר שנוכה לשמור שמירת שבת כהלכתה, ונוכה לביאת הגואל וליום שבת ומנוחה לחיי עולמים, וכן יה"ר ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

